

Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky
Odbor Parlamentný inštitút

Edícia: Informácie

2/2023

Záznam z diskusie „Ústava Slovenskej republiky ako základ samostatnej štátnosti“

Vypracoval: Peter Plenta, PhD., Odbor Parlamentný inštitút

Spolupráca: Klaudia Krpčiarová, stážistka

Schválila: PhDr. Natália Petranská Rolková, PhD.,
riaditeľka Odboru Parlamentný inštitút

**Bratislava
marec 2023**

Anotácia:

Materiál prezentuje hlavné myšlienky, ktoré odzneli počas diskusie „Ústava SR ako základ samostatnej štátnosti.“

Kľúčové slová:

Ústava Slovenskej republiky, novely ústavy, historický vývoj, nezávislosť

Postavenie odboru Parlamentný inštitút definuje § 144 zákona NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky, podľa ktorého Parlamentný inštitút plní informačné, vzdelávacie a dokumentačné úlohy súvisiace s činnosťou NR SR a jej poslancov. Súčasťou odboru je aj oddelenie Parlamentná knižnica a oddelenie Parlamentný archív.

V rámci informačnej činnosti odbor Parlamentný inštitút vydáva spravidla tieto informačno-analytické materiály:

V oblasti vzdelávania odbor Parlamentný inštitút zastrešuje úvodné inštruktážne semináre najmä pre novozvolených poslancov, účasť Kancelárie NR SR na parlamentnej rozvojovej spolupráci určenej pre zahraničné parlamenty, stážový program pre študentov vysokých škôl, ako aj ďalšiu vzdelávaciu, prednáškovú a publikačnú činnosť.

Materiál slúži najmä pre poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a zamestnancov Kancelárie NR SR a nemôže v plnej miere nahrádzať právne alebo iné odborné poradenstvo v danej oblasti.

Zverejňovanie materiálu je možné iba so súhlasom odboru Parlamentný inštitút a autorov. Údaje použité v materiáli sú aktuálne k dátumu jeho zverejnenia. Materiál neprešiel jazykovou úpravou.

Všetky iniciatívne materiály PI nájdete na:
<https://www.nrsr.sk/web/?sid=nrsr/kancelaria/pi/oa/materialy/pm>

Ústava Slovenskej republiky ako základ samostatnej štátnosti

Anotácia

Materiál prezentuje hlavné myšlienky, ktoré rezonovali počas diskusie pri príležitosti 30. výročia prijatia Ústavy SR: „Ústava SR ako základ samostatnej štátnosti“. V debate odznali informácie a názory týkajúce sa vzniku textu ústavy, udalostí sprevádzajúcich rozdelenie Česko-Slovenska, kľúčových ideí a konfliktov, ako aj názory na neskoršie novelizácie ústavy.

Kľúčové slová

Ústava Slovenskej republiky, novely ústavy, historický vývoj, nezávislosť

The Constitution of the Slovak Republic as the core stone of independent statehood

Annotation

The paper presents the main ideas that were expressed during the discussion dedicated to 30th anniversary of the Slovak constitution: "The Constitution of the Slovak Republic as the basis of independent statehood". During the discussion, information and opinions related to the creation of the text of the constitution, the situation during the division of Czecho-Slovakia, key ideas and conflicts as well as opinions on its later amendments were heard.

Keywords

Constitution of the Slovak Republic, amendments, historical development, independence

Úvod

Zhrnutie diskusie „Ústava SR ako základ samostatnej štátnosti“

V rámci *Dňa otvorených dverí Národnej rady slovenskej republiky* sa 1. septembra 2022 konala diskusia na tému „Ústava Slovenskej republiky ako základ samostatnej štátnosti“. Diskusiu zorganizoval Parlamentný inštitút Kancelárie NR SR a zúčastnili sa jej štyria hostia:

- **doc. JUDr. Ľubomír Fogaš, CSc., bývalý poslanec SNR,**
- **doc. JUDr. Peter Kresák, CSc., bývalý sudca Ústavného súdu ČSFR,**
- **RNDr. František Mikloško, bývalý predseda SNR,**
- **RNDr. Jozef Prokeš, CSc., bývalý podpredseda SNR**

Diskusiu moderovala riaditeľka PI **PhDr. Natália Petranská Rolková, PhD.** Kľúčovou bola najmä otázka objektívnych podmienok pri vzniku novej ústavy, proces jej tvorby, ako aj reflexia daného procesu v dnešných súvislostiach.

Materiál prináša prehľad názorov diskutujúcich, ich hlavné argumenty a reakcie na otázky či komentáre. Prezentované názory sa nemusia zhodovať s pozíciou Parlamentného inštitútu a Kancelárie NR SR. Nejde o doslovný prepis diskusie, ale o efektívne zhrnutie hlavných myšlienok pri zachovaní kontextu a vernosti vyjadrení. Kompletný zvukový záznam z podujatia je dostupný na intranete Kancelárie NR SR na nasledujúcom odkaze:

<http://knrsr.skolenia/Stranky/Diskusiak30vyr.aspx> (DOD2)

Najdôležitejšie body z diskusie

V úvode sa hovorilo o vtedajších víziách usporiadania štátu po novembri 1989. Federácia, resp. delba kompetencií tak, aby bola táto forma spolužitia funkčná, sa ukázala byť nemožná pre svoju náročnosť. Diskutujúci zároveň uviedli, že existovalo viacero signálov toho, že sa Česká republika v roku 1992 už pripravovala na osamostatnenie, a to pokiaľ ide o kandidátne listiny či prejavy predsedu ODS Václava Klauza. Z nich bolo zrejmé, že na rozdvojovanie právomocí nepristúpi, že sa buď realizuje federácia so všetkými kompetenciami podľa jeho predstáv, alebo federácia nebude. Rovnako spoločenská situácia posúvala uvažovanie v tom smere, že Česi ako väčší subjekt viac netrvali na tom, aby sa naďalej zachoval spoločný štát.

Cesta vládneho návrhu Ústavy SR do Slovenskej národnej rady (SNR) bola podmienená dosiahnutím konsenzu, keďže autori ústavného textu pochádzali z rôzneho politického spektra. Diskutujúci priblížili dobové právne úvahy napríklad k spôsobu voľby prezidenta, ale aj k inštitútom ako ombudsman, prokurátor či ozbrojené sily. Diskutujúci objasnili tiež

dátum hlasovania o prijatí ústavy – 1. septembra 1992, ktorý sa vnímal kontroverzne aj pre nedostatok času detailnejšie dotiahnuť znenie ústavy, respektíve o. i. pripraviť k dokumentu aj dôvodovú správu.

Diskutujúci ďalej priblížili tému vplyvu textu ústavy na ďalšiu existenciu Slovenskej republiky. Autori jej znenia mali silný pocit zodpovednosti za radikálnu spoločenskú zmenu, chceli, aby vzťahy medzi obidvoma štátmi a najmä och obyvateľstvom ostali normálne. Česká republika mala pritom jednoduchšiu situáciu, keď mnohé federálne inštitúcie stačilo premenovať na české, pričom sa zachovali aj ich ľudské kapacity.

Na otázku, či nastal čas na novú ústavu, alebo si treba vážiť a chrániť tú súčasnú, sa diskutujúci zhodli na tom, že dnes nie je priestor na politický konsenzus potrebný na takú významnú zmenu. Najmä je otázne, nakoľko je takáto zmena potrebná, napríklad v dôsledku pokroku elektronizácie, ochrany životného prostredia, vývoja politickej situácie – aby nová ústava nebola prakticky len to isté prerobené do iných článkov a paragrafov.

1. blok tém

Ako obdobie po novembri '89 ovplyvnilo tvorbu ústavy a jej samotný text, ako sa menil a ako sa dospelo ku konečnému textu prijatej ústavy?

František Mikloško

Lídrom koncepcie budúceho usporiadania sa stal Václav Havel, ktorý mal v sebe intuíciu dramatika a cítil, že keď to teraz nejakým spôsobom nevyriešime, tak potom sa to bude riešiť ťažko. Vstúpil do toho razantne a chcel, aby sa nové usporiadanie nejakým spôsobom rýchlo urobilo. Prišiel s tézou, že spoločná republika musí byť tvorená zospodu, to znamená od Českej a Slovenskej republiky. Tie by mali odovzdať svoje kompetencie federálu, ktorý by potom nad tým všetkým držal garanciu a zosúlaďoval to.

Pamätám si na prvé stretnutie na *Vikárke*, keď nás Havel pozval a spýtal sa, akú predstavu máme o budúcom usporiadaní štátu. Treba povedať otvorene, že vlastne jediný, kto prišiel s nejakou novou myšlienkou, bol Ján Čarnogurský, ktorý povedal, že si myslí, že republiky by mali urobiť zmluvu medzi sebou a na základe toho by mali odovzdať kompetencie federálu. A toto sa stalo kameňom úrazu a neriešiteľnosti problému na celé 2 roky. V roku 1990 mala česko-slovenská republika 72 rokov. Tie prirodzené väzby, aj ľudské, boli tak previazané, že vytvoriť odrazu model rozdelenia kompetencií tak, aby to bolo niečo funkčné, sa ukázal byť nad naše sily. Čiže mal pravdu Václav Havel – keď to neurobíme teraz, tak sa to už neurobí.

Z mojej strany ešte poviem jednu politickú poznámku, že už v januári 1990 som bol sám prekvapený, že z toho nadšenia zo slobody, ktorá nastala v Československu po 40 rokoch, odrazu vyrástol na Slovensku obrovský prúd, nazvem ho nacionálny alebo národný. To bolo niečo, s čím sme nerátali, napríklad ani ja, ktorý som bol v disente a spolupracoval s Havlom a so všetkými v čase komunizmu. Že odrazu takáto vlna príde... A tejto vlne sme sa celkom nedokázali nejakým spôsobom brániť ani sa jej prispôbiť.

Ľubomír Fogaš

Téma Ústavy Slovenskej republiky nebola témou len po roku 1989, ale to, že majú byť dve ústavy, bolo zakotvené už v *ústavnom zákone o československej federácii* z roku 1968. Od tohto obdobia na Slovensku vždy pôsobili ľudia, ktorí si predstavovali, že bude vypracovaná Ústava SR. Existoval takzvaný veľký a malý kompetenčný zákon. Veľký upravoval kompetencie federácie, malý upravoval kompetencie ústavných orgánov na Slovensku. Pravda – treba povedať, že po roku 1969/70 a neskôr – prišla normalizácia, ktorá vlastne zastavila tvorbu orgánov republík. Tam treba potom možno hľadať aj politické vysvetlenia prúdu, ktorý si ty spomínal, ktorý tu vznikol – teda národného prúdu, ktorý sa domáhal toho, aby sa zákon o federácii dotvoril.

Vtedy existoval taký inštitút alebo inštitúcia – národný front, čiže na báze národného frontu zastúpením politických síl bola vytvorená veľká komisia, ktorá mala za úlohu pripraviť nové ústavnoprávne dokumenty. Mal vzniknúť vlastne jeden dokument, ktorý by upravoval ústavné pomery v oboch republikách, a súčasne by mal upraviť aj ústavné pomery na úrovni federácie. Musím povedať, že tá idea nebola nejakým spôsobom dopracovaná, čiže nebolo jasné, že či z toho má vzniknúť akoby jedna ústava – povedzme jedna časť, druhá ústava – druhá časť, myslím republiková, a potom tretia nejaká časť.

Takto usporiadané tie dokumenty neboli a neskôršie, keď komisia mala začať pracovať, tak prišla novembrová revolúcia. A tým akékoľvek idey ísť týmto smerom zanikli. Pravdou je, že ideu trojjedinej ústavy použil vlastne v dvoch-troch prejavoch aj pán prezident Havel – potom ale dosť rýchlo od nej odišiel, pretože na Slovensku existovala predstava o tom, že si Slovenská republika svoju ústavu jednoducho pripraví a predpokladali sme, že Česká republika sa pridá. Myslím, že hneď v roku 1990 ešte predchádzajúci predseda Slovenskej národnej rady, Rudolf Schuster, zriadil komisiu na prípravu Ústavy Slovenskej republiky a aj túto komisiu viedol. Pravdou je, že táto komisia spracovala nejaký návrh ústavy. Ale pravdou je tiež to, že táto ústava silne reflektovala na to, že existuje federácia. Musím povedať, že tento text jednoducho nemohol predstavovať taký základ, ktorý neskôršie komisia mohla zobrať a povedzme len v ňom pokračovať a napísať ústavu.

No zaoberali sme sa vyložene aj na odbornej báze rozdelením kompetencií, ktoré by mohli vzniknúť potom, čo bude Ústava Slovenskej republiky, Českej republiky. Najmä išlo o to, že to rozvoľnenie kompetencií sa politicky stavalo na tom, že zanikol centralistický systém riadenia a v rámci neho si Slovensko malo po ekonomickej stránke vytvárať svoje vlastné zázemie. K tomu potrebovalo plnohodnotné orgány a usporiadanie moci. Nastala situácia, keď sa zdalo, že sa delegácie Českej a potom Slovenskej národnej rady na nejakom texte dohodli, čo bol základ na ďalšiu diskusiu, ale rokovanie večer navštívil neskorší prezident Klaus spolu s ministrom hospodárstva, ktorí si vyžiadali istý čas na posúdenie predbežných dokumentov. Po dvoch hodinách mi oznámil kolega Kalvoda z Českej národnej rady, že oni s tým textom súhlasiť určite nebudú, čiže my sme odchádzali s tým, že sme vedeli, že česká strana má veľké výhrady.

Napriek tomu Predsedníctvo SNR o tomto dokumente rokovalo, v konečnom dôsledku nezískal dokument dostatočnú väčšinu. Veľmi iniciatívne sa potom chopil práce podpredseda národnej rady Ivan Čarnogurský, ktorý zostavil tím ľudí. Ten vypracoval vlastne dva varianty. Prvý bol postavený na výsledkoch práce Plankovej komisie a druhý predpokladal, že bude existovať federácia; a bola vyhlásená takzvaná verejná diskusia. Tento akýsi prieskum verejnej mienky sa vlastne potom stal aj určitým vodidlom pri rozhodovaní o niektorých inštitútoch – spomeniem len jeden z nich. To bola voľba prezidenta. Keď sme formulovali tieto časti, tak z vyjadrení, ktoré zaslali všetky renomované právnické pracoviská, vyšlo že 9,7 % bolo za

priamu voľbu a zvyšok podporoval voľbu prezidenta v parlamente, teda zachovanie tradícií vtedajšieho ešte Česko-Slovenska. Preto aj v ústave bola na prvom mieste napísaná voľba prezidenta v parlamente.

Po voľbách v roku 1992 bola ustanovená komisia, tá mala zadanie vypracovať ústavu, ktorá bude plnohodnotnou Ústavou Slovenskej republiky ako samostatného štátu, to znamená s plnohodnotnou úpravou ústavných právomocí všetkých ústavných orgánov, zákonodarných, výkonných, súdnych. A vtedy sa hovorilo dosť aj o kontrolnej moci. Čiže mali sme zadanie v tomto smere. Vedeli sme zhruba, aké sú výsledky rozhovorov medzi víťazmi volieb. Mám na mysli medzi predstaviteľmi ODS a HZDS, a na základe toho potom začali práce už na konkrétnom texte ústavy.

Jozef Prokeš

Dovoľte, aby som priblížil trošku atmosféru, ktorá na tom prelome 89. a 90. roku vládla na Slovensku. To, čo nie je vo všeobecnom povedomí je, že k rozdeleniu česko-slovenskej federácie došlo najskôr na úrovni odborov, čo bola najväčšia spoločenská organizácia v celom Česko-Slovensku. Už 1. 3. 1990 sa odbory na zjazde v Prahe rozdelili na nezávislé slovenské odbory, dnešnú Konfederáciu odborových zväzov, a na Českomoravskú komoru. Čiže nálada občianstva bola už smerovaná – napriek výkrikom niektorých politikov – k tomu, aby sa federácia rozdelila na dva samostatné štáty.

Stal som sa predsedom Slovenskej národnej strany, ktorá už od roku 1990, keď bola obnovená, hlásala samostatnosť Slovenskej republiky. Zásadne sme nepripúšťali, aby bola myšlienka samostatnej Slovenskej republiky budovaná na nejakom nepriateľstve voči českému národu alebo iným národnostiam, ktoré tu žili. V roku 1991 sa už začali objavovať prvé návrhy ústavy. S prvým návrhom priamo vo forme textu a s vytlačeným prišla Slovenská národná strana. Išiel som s ňou za pánom Ivanom Čarnogurským, ktorý bol vtedy v Predsedníctve SNR. Keďže som vedel, že v KDĽH majú tiež myšlienku samostatnosti, tak som poprosil, aby si to pozreli, prípadne, aby sme to doplnili a aby sme to spolu predložili. Výsledok toho bol, že v priebehu týždňa KDĽH predložilo svoj vlastný návrh ústavy do národnej rady. Tak samozrejme, my sme ten náš návrh rozdali medzi poslancov. Potom sa roztrhlo vrece a všetky politické strany začali predkladať svoje návrhy ústavy.

Takže toto bol problém, ktorý bol do volieb v roku 1992. Potom sa začalo pracovať na ústavách priamo jednotlivých republík. Treba pripomenúť snáď, kto ste videli, tak si iste spomeniete, rozhovor pána Mečiara a pána Klausa, ktorý bol nedávno v RTVS, kde pán Klaus povedal, že myšlienka alebo podstata rozdelenia spoločného štátu bola založená a vložená do jeho existencie samotnej, že sa od samého začiatku v každej krízovej situácii ukázalo, že Slováci a Česi majú na spoločný štát iný názor. A to, čo si ja nesmierne vážim na obidvoch našich

národoch? Že došlo k tomu rozdeleniu naozaj pokojnou cestou bez toho, aby kvapka krvi bola preliata.

Peter Kresák

Ja môžem dodať pár subjektívnych postrehov, pretože ja som nezastupoval žiadnu politickú stranu. Bol som tam prizývaný ako odborník z právnickej fakulty. Len to bolo také zvláštne obdobie, aspoň z môjho pohľadu. Ferko Mikloško načrtol tie štátoprávne rozhovory, ktoré prebiehali, ale tam prebiehal pohyb vo viacerých rovinách. Jednak to bola diskusia o budúcom usporiadaní, ktorá sa zvykne spájať s tým tradičným cestovaním po hradoch a zámkoch. Ale na druhej strane, čo je podľa mňa veľmi dôležité tiež, a treba to spomenúť, že potom hneď od začiatku od roku 1990 sa začínal aj demokratizačný proces, ktorý už sa musel dotýkať istých ústavných zmien bez ohľadu na to, ako dopadnú štátoprávne rozhovory. Ja mám na to tiež veľmi pekné osobné spomienky, pretože prezident Havel prišiel s myšlienkou vytvoriť Listinu práv a slobôd.

Ja som mal tú česť, že nás tam národná rada nominovala do osobitnej iba päťčlennej komisie, ktorá v Prahe pripravila prvý návrh Listiny práv a slobôd. Vlastne to je ten dokument, ktorý neskôr Federálne zhromaždenie prijalo ako ústavný zákon č. 23/1991 Zb. Bola to niekoľkomesačná, veľmi pekná práca, pretože Listina práv a slobôd na území našej republiky neexistovala. Mali sme samozrejme vzory, ktoré išli až do Deklarácie ľudských práv a slobôd z francúzskej revolúcie. Mali sme k dispozícii a poznali sme iné ústavné dokumenty, ale takýto balík garantujúci základné práva a slobody sme nemali. Vytvorili sme vlastne návrh, ktorý potom po istých zmenách prijalo Federálne zhromaždenie.

A ak by som mal naviazať na tvorbu ústavy v roku '92, tak musím povedať, a veľmi som tomu rád, že sa text Listiny práv a slobôd s minimálnymi zmenami prevzal a dostal do ústavy. Keď sa aj dnes spätne pozrieme na ústavné zmeny, tak tá druhá hlava ústavy, ktorá obsahuje základné práva a slobody, bola menená minimálne. Čiže bol to taký fundament, z ktorého čerpá každý občan SR v súčasnosti a poskytuje potrebnú ochranu. Je to stále veľmi moderný dokument.

2. blok tém

Možno vnímať voľby v roku 1992 ako plebiscit o budúcnosti štátu?

František Mikloško

Ja si myslím, že HZDS vyhralo voľby na istom sociálnom programe, teda predstavovalo toho vodcu, ktorý ochráni Slovensko pred problémami, čo začali radikálne vystávať – nezamestnanosť, a tak ďalej. Myslím, že v prípade HZDS nehral národný rozmer rolu. Pokiaľ ide o ten ďalší vývoj, mne raz povedal poslanec SNS Brestenský, že aj keby čo bolo, tak SNS dokope Mečiara do samostatnosti. Michal Kováč a Augustín Marián Húška boli takými jasnými predstaviteľmi samostatného Slovenska. Ja by som v tejto chvíli povedal jednu vec, keď som bol predseda parlamentu, tak prišli raz ku mne predstavitelia Matice slovenskej na čele s pánom Kaliským. A vtedy mi tam pán Kaliský povedal, že aby som sa postavil na čelo emancipačného hnutia a aby sme teda išli do samostatnosti. Ja na to: pán Kaliský, ale veď ľudia nechcú rozdelenie Česko-Slovenska. A on hovorí, to nie je podstatné. Slovenské slová skrze dejiny sa utvárajú tak, že niekto sa postaví na čelo, zavelí, ľudia sa k tomu pridajú a potom už sú spokojní.

No tak toto je istá logika našich novodobých dejín, lebo keď si pomyslíme – v 1918-tom roku väčšina Slovákov vôbec ešte nevedela, že my už patríme do Česko-Slovenska. V 1939-tom o tom znovu rozhodol Slovenský snem z večera na ráno, proste po príchode Jozefa Tisa od Hitlera. No a toto isté sa udialo vlastne v 1992-tom roku, že zvrchovanosť a slovenská ústava viedli nakoniec k tomu definitívnemu rozhodnutiu. Dnes všetci konštatujeme, že to dobre dopadlo a nejak sa nad tým nezamýšľame. A aby sme si uvedomili aj túto stránku našich dejín, že väčšinou sa rozhodujú deje tak, že niekto zavelí a tí ostatní sa pridajú. Ale potom tam hrozí aj isté odcudzenie obyvateľstva od elity, hrozí, že ľudia neberú ten štát za svoj.

Ľubomír Fogaš

Voľby v roku 1992 a najmä výsledky, ktoré označili v Čechách za víťaza volieb ODS a na Slovensku HZDS, predurčili podstatným spôsobom ďalší vývoj. Dá sa povedať, že keď by som sa mal držať tých legislatívnych zmien v oblasti ústavy, tak hneď po skončení volieb sa začali rozhovory medzi víťazmi volieb v Čechách a na Slovensku. Už vtedy existovalo viac signálov o tom, že česká strana sa pripravuje na osamostatnenie. Veď víťaz volieb v Českej republike nekandidoval za predsedu federálnej vlády, ale republikovej. Všetci rozhodujúci politici sa tlačili do orgánov Českej republiky, nie do federálnych.

My, ako politici, ktorí predstavovali vtedy ľavicu, sme sa vypravili do Prahy, stretli sme sa s predstaviteľmi ODS a opýtali sme sa ich, ako si to oni predstavujú, keďže prejavy predsedu ODS Klauza boli také, že žiadne rozdeľovanie kompetencií nebude, že buď bude federácia so všetkými kompetenciami podľa jeho predstáv alebo federácia nebude. Tam sme sa dozvedeli, že naozaj je to tak, že teda nech slovenská strana pri akýchkoľvek rokovaniach nepočíta s tým,

že by sa mohli upravovať kompetencie tak, že by boli posilnené. Majúc túto informáciu sme samozrejme veľmi podrobne sledovali ďalšie rozhovory, či už to bolo v Brne alebo v Bratislave. My sme si to vyhodnotili pre seba tak, že zrejme to speje k tomu, že federácia sa rozdelí, a preto sme súhlasili aj s tým, že prijmeme miesto v komisii, ktorá bude robiť už text ústavy, čo bude predložený do Slovenskej národnej rady.

Celkovo tých variantov novej ústavy bolo deväť. Keď sme sa stretli prvýkrát v Trenčianskych Tepliciach v zložení, ktoré malo akoby predsa pripraviť text ústavy, čo bude aj pre samostatnú republiku, ale čo otvorí aj možnosť nejakej komunikácie s Čechmi a možnosť uzavretia, povedzme, nejakej, podľa Čarnogurského, štátnej zmluvy, tak jednoducho v tom čase existovalo 9 variantov. Fakticky sme nemohli povedať, že tento jeden variant teraz zoberieme a budeme robiť len s ním, lebo niektoré tie návrhy obsahovali pojmy, s ktorými sme sa nevedeli stotožniť, ako napríklad, povedzme, históriu vojnového slovenského štátu. Aj pojmovo to bolo pre nás do ústavy proste neprijateľné, pre nás ako generáciu, ktorá bola pri tom. Bolo prijateľné budovať na tradíciách Slovenského národného povstania, vyjsť aj z pojmológie toho obdobia a tak trochu rešpektovať aj tie krátke, ale predsa len tradície pojmológie u slovenského ústavného práva. Takže, vlastne sme začali pracovať viac menej na zelenej lúke s tým, že sme si boli vedomí toho, že ak sa tam nejaká formulácia nájde z niektorého z tých variantov, a je vhodná a dobrá, tak to bude dobré na to, aby sa tá ústava vôbec mohla schváliť, aby sa tam každý aspoň trochu videl.

V tejto súvislosti sa vrátim k Listine základných práv a slobôd – vy ste urobili určitý koncept, ktorý sa stal predmetom rokovania potom aj v národných radách. Neskôršie sa uskutočnilo rokovanie Českej národnej rady, Slovenskej národnej rady a zástupcov federácie – federálneho parlamentu. My sme presadzovali, aby súčasťou listiny boli aj sociálne práva. Mali sme barličku, že už bývalá federácia prijala pakt o sociálnych a kultúrnych právach. A teda nakoniec sa sociálne práva stali aj súčasťou listiny a neskôršie aj ústavy, pretože táto debata sa tam odohrala znova – či áno či nie, najmä taká vec, ako je právo na bezplatné vzdelávanie. Myslím, že bola Slovensko aj pre trochu modifikovaná. Nie je to to isté, čo je v listine. Potom právo na zdravotnú starostlivosť. Na základe poistenia to nie je celkom bezplatné, ale je to tam tak formulované. Čiže začali sme tvoriť ústavu, súc si vedomí, že text by mal osloviť všetkých poslancov SNR a nielen predstaviteľov HZDS, predstaviteľov SNS a predstaviteľov, ktorí tam boli. Myslím, že rok 1992 bol kľúčovým rokom, a najmä výsledky volieb teda predurčili potom aj to zadanie, ktoré sme dostali.

Peter Kresák

Treba pripomenúť, že ústavný text, keď sa rodí, tak je to vždy vec kompromisu, a my sme mali už v tej komisii dlhú diskusiu práve o sociálnych právach, teda právach druhej a tretej generácie. Sociálne práva vždy, či chceme či nechceme, sú síce pekne napísané, ale keď príde

na lámanie chleba, tak zákonodarca ich môže upraviť a veľmi silno ich môže aj obmedziť, čoho sme svedkami aj za posledných 20 rokov.

Ešte na vašu pôvodnú otázku veľmi krátko. Ja som presvedčený, že voľby v roku 1992 vyhralo HZDS nie kvôli tomu, že by otvorene hlásalo v rámci svojho volebného programu, že bude presadzovať samostatnosť, ale z iných dôvodov. Keby to tak bolo, keby to bolo hlavnou témou, tak podľa mňa by asi bol víťazom niekto s inou stranou. Slovenská národná strana, ktorá sa k tomu hlásila alebo možno KDĽ by získali lepší výsledok. Ale proste faktom je, že k rozbitiu federácie dotlačil Klaus Mečiara. Čiže ja som presvedčený, že to nebola tá rozhodujúca otázka, ktorá umožnila také víťazstvo HZDS, aké bolo.

Jozef Prokeš

Ja už som spomenul vyjadrenie pána Klauza na túto tému, že to bolo vložené už do vienka spoločného štátu pri jeho vzniku – ten rozdielny pohľad na spoločný štát Slovákov a Čechov. Ak sa pýtate, že či možno považovať tie voľby v roku '92 za isté referendum, tak odpoveď je áno. A dôkaz na to je, že Klausova strana kandidovala vtedy aj na Slovensku. O tom takmer nikto nevie, pretože jej výsledok bol prakticky nula, celá nula, nič. To znamená, že Slováci nemali záujem o nejakú spolu spoločnú československú stranu.

A teraz k legitimitě vzniku. Dosť sa ozývajú hlasy, že to bolo nelogické, nelegitímne rozdelenie, lebo nebolo referendum. Treba si spomenúť, že to referendum nebolo alebo nemalo byť o rozdelení spoločného štátu, ale o vystúpení z federácie. Bolo niekoľko možností výstupu. Keby bolo také referendum, jedna strana povie áno a druhá nie, výsledok je, že celý federálny majetok by pripadol tej strane, ktorá povie nie, a to bolo jedno veľké nebezpečie. To mohlo dopadnúť tak, že Slováci by povedali nie a Česi áno. Ale vzhľadom na toto delenie majetku, by to potom bez krvi asi neskončilo. Druhá možnosť bola, samozrejme, že obidve strany povedia áno, no a teraz vznikne jeden obrovský paradox, obidve republiky vystúpia z federácie, ale tým federácia nezaniká ako právny subjekt. Ostal by jej majetok, akurát by nemala občanov.

Ešte k samotnej ústave. Prečo je tá preambula taká alebo onaká? Celé to spočívalo v tom, že bola snaha, aby to bolo prijateľné pre čo najväčšie, najširšie spektrum poslancov SNR vtedy. A aby sa zmenil názov zo Slovenskej národnej rady na Národnú radu Slovenskej republiky. Viete prečo? Pretože poslanci s maďarským materinským jazykom protestovali, že keď to bude Slovenská národná rada, že sa to týka len Slovákov. Tak sa to zmenilo na Národnú radu Slovenskej republiky, a aj tak nikto z nich nehlasoval. Takisto, čo sa týkalo preambuly, tam tiež boli výhrady, odvolávaním sa na to, či na ono. V tom 1990-tom roku prišiel pomerne silný impulz alebo cítenie proti socializmu, ktorý bol predtým, a preto tam nebola odvolávka. A takisto Uhorsko sa stotožňovalo s posledným storočím, teda s maďarizáciou. Odvolávkou na Veľkú Moravu sme chceli povedať, že Slováci tu sú už viac ako 1000 rokov. To bol dôvod.

František Mikloško

Ja len chcem k tomu dodať, že v 1990-tom roku mala Československá republika 72 rokov. A v 1992-om chceli Česi prvýkrát odísť z republiky. To nebolo nikdy predtým, už mali toho dosť a myslím si, že to spôsobili tie dva roky. Tu proste do Havla hádzali vajcia, my sme tu mali stálu krízu, VPN sa rozdelilo na HZDS a VPN, bol tu problém s jazykovým zákonom. Mne povedal jeden český politik, ktorý počas celých rokovaní sa držal, že musíme sa držať ústavnosti, že oni majú toho dosť, oni idú preč a keď sa aj neprijme ústavný zákon vo Federálnom zhromaždení, oni si to trúfnu pred svetovou diplomaciou, že odchádzajú. To bol jeden moment, ktorý podľa mňa tiež urýchlil a urobil pokojným to rozhodnutie, že Česi ako väčší subjekt proste už nechceli, netrvali na tom, aby tu bol spoločný štát. Chceli z neho odísť.

3. blok tém

Aká bola cesta vládneho návrhu Ústavy Slovenskej republiky do Slovenskej národnej rady? Krátko môžeme zhodnotiť aj funkciu ústavnoprávneho výboru v tomto procese.

Lubomír Fogaš

Keď sme boli po voľbách v 1992-om roku a vtedajší premiér Mečiar prišiel s tým, že on po prvých rokovaníach so svojím partnerom v Čechách je presvedčený, že to speje k rozdeleniu, tak navrhol vytvoriť komisiu z politických síl, ktoré boli vtedy zvolené do národnej rady. Realita bola taká, že KDH účasť na týchto prácach odmietlo. SNS sa zúčastnilo a za HZDS sa zúčastňovali traja ľudia navyše. Musím povedať, že nebolo to tak zorganizované, že by každý z nás mal vypracovať nejakú časť, niektorú hlavu ústavy alebo nejakým spôsobom predložiť svoj vlastný text. V podstate tým, že sme boli z rôzneho politického spektra, tak sme museli pracovať všetci na všetkom a až dosiahnutý konsenzus sa spracovával do nejakého čistopisu, ktorý postupne vznikal.

Samozrejme tých konfliktov pri tvorbe ústavy bolo viac. Už sme spomenuli Listinu základných práv a slobôd. Existoval samozrejme aj v tom čase názor, že načo to tam budeme dávať? Veď máme federálnu listinu. Lebo nič nebolo známe, že toto je jednoducho jasná politická línia, tak jednoducho sme boli presvedčení o tom. Nakoniec tu bola vtedy relatívne krátko existujúca španielska ústava, ktorá tie základné práva tiež obsahovala. Nakoniec sme povedali, že áno, bude to súčasťou ústavy a ja som veľmi rád, pretože vlastne táto časť dostala hneď v roku 1993 vysoké pozitívne hodnotenie v Parlamentnom zhromaždení Rady Európy.

Keď sme tam boli prijímaní, tak to bol prvý konflikt – druhý vznikol potom okolo toho, že či dvojkomorový parlament alebo jednokomorový parlament. Samozrejme, keď druhú komoru, tak akú? Lebo existuje model, ktorý je v Čechách – teda senát. A potom vznikla otázka, či tú druhú komoru nemajú tvoriť zástupcovia regiónov. Aj taký model bol predstaviteľný. Tie

diskusie bolo vždy nejako potrebné uzavrieť. Vychádzali sme z toho, aké sú skúsenosti na Slovensku, a keď sú skúsenosti z existencie Československa, čo je pre občanov zrozumiteľné, a čo je prijateľné. Vznikla otázka, či prezident? Ako inštitúcia áno alebo nie, ba dokonca boli tam aj hlasy, že veď aj kolektívna hlava štátu môže byť. Toto bolo neprijateľné, pokiaľ by mala vzniknúť samostatná Slovenská republika. Dosť práce zabrala časť, ktorá sa týkala postavenia NKÚ. Dlhو sme sa bavili aj o tom, či ombudsman áno alebo nie, nakoniec až v roku 2001, myslím tou takzvanou veľkou alebo euronovelou, sa do ústavy dostal aj tento inštitút.

Padla tu v predchádzajúcej debate otázka prokuratúry. Samozrejme, že aj táto otázka bola predmetom debaty. V Čechách už vtedy existovali tendencie na vytvorenie štátneho zastupiteľstva, ktoré by fakticky a politicky bolo podriadené ministerstvu spravodlivosti. Teda vlastne vznikla otázka, či je to potom nezávislý orgán. Nie je to nezávislý orgán, keď minister je predstaviteľ politickej strany, čo je lepšie? Nakoniec formulácia prokuratúry tak ako je, bola vlastne dohodnutá aj po debatách s bývalým federálnym generálnym prokurátorom a neskorším predsedom SNR a prezidentom SR Gašparovičom. Reálne, jednoducho sme dospeli k záveru, že tento orgán má mať všetky prvky aj politickej nezávislosti.

Boli spomenuté konflikty, ktoré vznikli medzi mnou a vtedy premiérom Mečiarom, najmä v súvislosti s tým, že ak máme v ústave napísané, že prezident republiky je najvyšším veliteľom ozbrojených síl, bez vzťahu k federácii to fakticky nebolo možné, lebo slovenské ozbrojené sily v tom čase samostatne neexistovali. Neexistovala ani samostatná polícia. Čiže povedzme, túto kompetenciu prezidenta sme museli jednoducho odložiť, teda jej účinnosť, až do vzniku prípadnej samostatnej republiky. Veľké debaty boli okolo – vtedy sa to nazývalo nie národná banka, ale emisná banka. Jednoducho to ustanovenie bolo nakoniec veľmi strohé s tým, že podrobnosti upraví zákon. Mali sme na mysli zákon, ktorým už bude definitívne jasné, že to bude národná banka a že teda bude to tak, že bude samostatná republika.

Zadanie pre mňa aj od mojich kolegov bola taká parlamentná forma vlády, aby inštitucionálne usporiadanie ústavných orgánov bolo úplne štandardné, tak ako aj v iných krajinách bez nejakých osobitných excesov. S tým, že ústava má mať ustanovenie, ktoré nás bude otvárať svetu a také ustanovenie tam bolo; napriek tomu, že už spomínaná euronovela v roku 2001 atď., práve toto ustanovenie, tento článok prepracovala, pretože ten pôvodný text ústavy obsahoval iba vlastne dovolanie, že Slovenská republika môže vstupovať aj do zväzku s inými krajinami. Mali sa na mysli vtedy aj euro štruktúry, čo bola ambícia Slovenskej republiky.

Peter Kresák

Zopár poznámok musím z môjho pohľadu pridať, kde ste vlastne začali s tým, že či proces prijímania ústavy bol urýchlený, alebo či nebol urýchlený. Dnes už pri tom spätnom pohľade je to skôr možno otázka pre historikov ako pre aktívnych právnikov. Práve z tohto pohľadu

musím upozorniť na jednu vec – iste, tie problémy, čo Ľubo spomínal, tie boli a ešte aj sú a dodnes sa diskutujú. Riešenie by sa dalo nájsť vo viacerých variantoch. Mňa len mrzí skutočnosť, že my máme 1. septembra – vlastne bola prijatá ústava, máme sviatok, máme dnes deň ústavy, 30. výročie. Len otázka, ja som dodnes nenašiel odpoveď, prečo sa to udialo 1. septembra – takže poviem iba príklad: vieme dobre, že k vytvoreniu samostatných republík prišlo 1. januára 1993. To znamená, z môjho pohľadu bol ešte čas, že sa nebolo treba až tak ponáhľať, ale hovorím, to už hodnotím iba z historického pohľadu. Mohli sa niektoré veci dotiahnuť viac do konca, lebo reálnou skutočnosťou je, že vzhľadom na tú rýchlosť, s ktorou sa ústava chystala, nebol čas pripraviť k tomuto dokumentu dôvodovú správu, a to je vážna vec. Aj keď vieme, že dôvodová správa nemá normatívny charakter, je to dôležitý text, ktorý objasňuje úmysly tvorcu daného právneho predpisu.

Iba poviem, že keby bola dôvodová správa taká, ako sa patrí, tak by sa možno viaceré konflikty dali vyriešiť aj čítaním tých myšlienok, ktoré neboli dopovedané v 2001-om roku, keď sme predkladali tú našu euronovelu. To bola novela, ktorá sa dotkla 47 článkov a 8 nových vytvorila, napísali sme 147 stranovú dôvodovú správu, ktorá objasňovala krok za krokom každé jedno ustanovenie, každý jeden odsek. A myslím si, že práve ten časový tlak spôsobil, že nebol čas na vypracovanie tohto dôležitého dokumentu. Na záver možno iba príklad. Česká republika, ktorá bola v takej istej situácii a ktorá sa tiež už chystala reálne na rozpad, prijala svoju ústavu, teda Ústavu Českej republiky až 17. decembra, čiže tesne pred rozpadom federálneho štátu. Je to už otázka hypotetická – mohlo dôjsť k tomu podobným spôsobom aj na Slovensku? Možno by sa niektoré veci stihli kvalitnejšie urobiť, ale hovorím, to nie je negatívna kritika, prosté iba konštatovanie.

František Mikloško

Ja mám politické vysvetlenie k tomu, že prečo 1. septembra. To bol štýl politiky Vladimíra Mečiara, že prekvapil vždy súpera. On v auguste odrazu vyhlásil, že ideme riešiť kompetencie – všetci behali, nevedeli, čo sa deje, čiže to bol jeho štýl. On tou ústavou aj tou zvrchovanosťou prekvapil. To bol štýl jeho politiky.

Jozef Prokeš

Ferko, musím ňa opraviť. Ten 1. september mám na svedomí ja. A dôvod je jednoduchý. Prvého septembra sa vždy začína školský rok a teraz majú deti sviatok, tak si môžu pamätať, kedy bola prijatá ústava.

Ľubomír Fogaš

Bolo to tak, že my sme skončili práce na texte ústavy. No a povedali sme, že pôjdeme vysvetliť vláde, aký ten text je, a aké sú prípadne ešte jeho úskalia. Výsledok bol taký, že ja som dostal od predsedu vlády odpoveď, že nič netreba vysvetľovať, ústavu sme si preštudovali, vieme to tiež čítať, my si myslíme, že ústava je dobre pripravená. Nato som sa aj ja s prekvapením

dozvedel, že nielenže je text akceptovaný výkonnou mocou, ale že už aj bude predložený parlamentu. Dôvodová správa v tom čase skutočne nebola vypracovaná. Ja som mal spracované nejaké časti, ale len tie, ktoré som aj predtým z rôznych dôvodov spísal. Ale to nebola dôvodová správa ani pre tie časti. No a to teda vznikla akoby nová komisia, ktorú zriadila ministerka spravodlivosti. A táto komisia alebo toto grémium potom vypracovalo dôvodovú správu, taká je pravda. Preto aj niektoré tie vysvetlenia by boli možno hlbšie a presvedčivejšie. A možnože by ste nám aj občania lepšie rozumeli, keby to takto prebehlo.

To nie je žiadna konšpirácia, prečo tá ústava bola prijatá 1. septembra. Bolo to tak, že k textu ústavy bolo predložených myslím 322 pripomienok. Niektorí poslanci chodili doslova aj za mnou a pýtali sa, či môžu mať takúto pripomienku. Každému som povedal, dajte pripomienku, nech sa to ešte raz posúdi – náš záujem je, aby ústava bola prijatá v čo najlepšom texte vo vzťahu k tomu, akú má plniť funkciu. Mnohé pripomienky boli vyložene technického charakteru, ale uspokojovali aspoň toho, kto tú pripomienku dal. Že sa teda podieľal na tvorbe v rámci legislatívneho procesu.

Rokovanie sa zaseklo na preambule. Tá preambula nebola taká, aká je dnes v ústave. Pôvodne bola napísaná všeobecnejšia preambula, ktorá sa začínala myslím slovami „my občania“. Teraz sa tým preambula končí. Reálne dva varianty preambuly spôsobili to, že sa fakticky preambula dotvárala počas rokovania v národnej rade a toto bol kompromis, ktorý bol prijateľný aspoň pre časť poslancov z maďarských strán. Ako to povedal raz Béla Bugár, my sme nechceli byť proti ústave, tak sme radšej odišli z hlasovacej siene, ale súhlasili sme s tým, aby to aspoň tak bolo formulované.

Ja som bol v opozícii, ale cieľ vládnej garnitúry bol taký, prijať ústavu v deň vyhlásenia Slovenského národného povstania. To bol cieľ. Ale ten cieľ sa nedal dosiahnuť s ohľadom na rozsah pripomienok aj rozsah konfliktov, ktoré pritom vznikali. Hľadať nejaký kompromis ešte vo formuláciách a podobne bolo nesmierne zložité. Čiže 1. septembra to bolo preto, lebo legislatívna práca v národnej rade sa jednoducho nestihla. To je pravda a hovorí sa aj o tom, že práveže aj situáciu urýchlila nešťastná autonehoda pána Dubčeka, že to malo vplyv na to, že tá diskusia netrvala ešte dlhšie.

Jozef Prokeš

Ja som viedol všetky hlasovania až do záverečného o pozmeňovacích návrhoch, ktoré tu boli spomenuté, a Ľubo, keby to bolo bývalo prijaté na deň Slovenského národného povstania, tak by sme mali dneska len jeden sviatok a takto máme dva.

4. blok tém

Aký mala genéza vzniku ústavy a samotný text ústavy vplyv na ďalšiu existenciu Slovenskej republiky, ako to formálne aj obsahovo ovplyvnilo prvé týždne a mesiace jej života? Videli ste už v úvodných dňoch, týždňoch, že niektoré veci ste mohli urobiť inak?

František Mikloško

Politicky to rozdelilo Slovensko a do určitej miery to delí až do dnešných dní, kým nevymrie generácia toho účastníka. Hlasovanie po mene a v priamom televíznom prenose, či pri zvrchovanosti alebo ústave, proste spôsobilo, že si nás zapamätali, a v tomto smere ma to sprevádza celý život, že som zradca národa. Čiže to, čo malo byť nejakým spôsobom zjednocujúce a spájať, rozdelilo slovenskú spoločnosť na zradcov a tých iných. Vedť tu je republika a všetci pre ňu žijeme, a tu sme a chceme ju zveľaďovať. Ale tá republika začala veľkým rozdelením spoločnosti.

Lubomír Fogaš

Pre mňa sa hlasovaním práce v tomto smere neskončili, pretože moja politická strana v tom čase trvala aj po rokovaní na tom, že musí byť prijatý ústavný zákon o rozdelení federácie a predtým musí byť prijatý ústavný zákon o delení majetku. Vedeli sme, že toto môže spôsobiť ďalší konflikt. To boli dva ďalšie ústavné kroky, ktoré sme si mysleli, že sa musia udiť preto, aby to bolo pokojné rozdelenie. A súčasne som sa podieľal na vypracovaní ďalších bodov s Českou republikou. Tých ďalších 16 a neskôr 22 zmlúv vlastne bolo prijatých už v tom čase a vypracovaných po rokovaní s českou stranou, než nastal ten deň D, teda 1. 1. 1993.

Čiže pre mňa to obdobie bolo takým silným pocitom zodpovednosti za to, že keď už sme sa na to dali, len nech to dobre dopadne, nech tie vzťahy medzi obidvoma krajinami a najmä medzi ľuďmi sú úplne normálne. A ja som presvedčený, že sú lepšie, ako boli v čase rokovania o rozpade federácie. Všetky také hodnotenia – boli pre mňa pohladením duše. Potom stanovisko Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, do ktorej sme boli prijímaní súbežne s Českou republikou v júni roku 1993, keď toto zhromaždenie konštatovalo, že slovenská ústava je ústavou demokratického štátu, ktorý uznáva vládu zákona, obsahuje ochranu všetkých základných práv a slobôd, a teda ide o štandardnú ústavu.

Peter Kresák

Ja môžem veľmi stručne iba k podstate vašej otázky: môžeme mať výhrady k spôsobu prijímania. Môžeme mať výhrady k obsahu ústavy z roku 1992. Veci sa menia – ľudia, keď robia, nerobia veci bez chyby. Ale, či to bolo potrebné, tak tam je moja odpoveď jednoznačná. Áno, ak má vzniknúť suverénny štát, a bolo jasné, že vznikne, tak na to, aby štát fungoval musí mať občianstvo, musí mať územie, musí mať štátnu moc, to všetko sme mali, aj keď na úrovni federácie, ale musí mať aj vlastné zákony na čele s ústavou. To znamená, že ústava, ako chrbtová kosť právneho poriadku, je nevyhnutnou súčasťou každého suverénneho štátu. Čiže

z tohto pohľadu hovorím, napriek všetkým výhradám bolo nevyhnutné, aby sa ústava prijala. Nemusela sa prijímať 1. septembra – dobre, prijala sa, vážime si to. Snažili sme sa ju neskôr upraviť a ukázalo sa, že doposiaľ svoju životnosť dokázala.

Tých noviel, na ktorých som mal to šťastie alebo tú česť podieľať sa, bolo viacero, nejedná sa iba o tú veľkú euronovelu, ale tomu predchádzala ešte veľmi dôležitá novela z roku 1999, ktorá významným spôsobom modifikovala postavenie hlavy štátu a niektoré ďalšie otázky. Nebola politická vôľa na prijatie nového ústavného textu, to nebolo reálne. A pamätáte si, aký obrovský boj bol potrebný zvieŕť v národnej rade v tej širokej koalícnej vláde Mikuláša Dzurindu! Bolo veľmi, veľmi otázne, či sa nám podarí získať tých 90 hlasov. Nakoniec sa nám to podarilo a boli sme radi, že sme ústavný text posunuli do roviny, ktorá umožnila ďalší vývoj Slovenskej republiky. Ale myšlienky o novom ústavnom texte neboli absolútne reálne a neboli ani priechodné.

Jozef Prokeš

Mne teraz naozaj zostáva len poďakovať priateľom právnikom za to, že vtedy pripravili dobrú ústavu. To dokazuje fakt, že sme podľa nej vybudovali štát. My sme mali omnoho zložitejšiu situáciu ako mala Česká republika, pretože my sme museli všetky štátne inštitúcie vlastne budovať od základu. Česká republika to mala jednoduchšie v tom, že federálne inštitúcie premenovala na české a mali to tak aj s personálom. To nie je výčitka, to je konštatovanie historického faktu, ktorý bol a s ktorým sme sa museli vyrovnávať. Horšie je, že z tej vtedy dobrej ústavy suverénneho štátu máme dneska trhací kalendár.

5. blok tém

Myslíte si, že nastal čas na novú ústavu? Alebo máme si vážiť túto, ktorú máme, a svojím spôsobom ju chrániť pred azda nepatričnými zásahmi?

František Mikloško

Ja si zatiaľ neviem predstaviť politickú vôľu na novú ústavu a skôr by som to zredukoval, že si neviem predstaviť, že by sme sa dnes dohodli na nejakej novej preambule. To by bol nielen slovenský problém, ale medzinárodný. Som presvedčený, že aj Maďarsko by sa do toho pustilo.

Lubomír Fogaš

Aj teraz, po niektorých – aj zbytočných – zmenách by jednoducho ústava mala chvíľu žiť bez toho, aby tam existovali, okrem nevyhnutných, nejaké ďalšie zásahy. Potom ďalšia generácia nech uváži, či spĺňa spoločenské podmienky nášho života, súvisiace napríklad s elektronizáciou, ochranou životného prostredia a podobne, alebo či s vývojom politickej situácie bude nevyhnutné ešte niečo zmeniť. Ja si tiež neviem predstaviť, že by v súčasných podmienkach bolo možné napísať novú ústavu a prijať ju.

Jozef Prokeš

Ja si myslím, že túto ústavu možno len vyčistiť od niektorých zbytočností, ktoré sa tam dostali v skrátrenom legislatívnom konaní. Nemôžete napísať novú ústavu, aby tam nebolo prakticky to isté len v iných článkoch, v iných paragrafoch a trošku s iným textom. Ale výsledok bude, pokiaľ to chce byť demokratická ústava, že tam zasa bude len to isté. A pokiaľ sú tu nejaké reči, že chce niekto novú ústavu, že ju treba, tak sa len chce zviditeľniť.

Peter Kresák

Iste sú veci, ktoré by sa dali vylepšiť a ktoré by bolo možno potrebné zmeniť. Ale je tu, je to naša ústava, treba aby sme si ju vážili, aby sme ju rešpektovali. Žiaľ, to platí najmä pre našich politikov, pretože podľa toho, ako sa oni k ústave správajú, tak sa správajú k ústave asi aj občania. Tie vzory, ktoré vidíme – mne to niekedy pripadá skôr ako opovrhovanie naším základným zákonom. To, čo stvárajú niektorí politici aj cez predkladanie svojich pozmeňujúcich návrhov. Čiže učme aj my našich reprezentantov ústavu si vážiť, potom si ju budú vážiť aj naši občania.